

*асистент І.В. Гуменник**Кафедра дизайну архітектурного середовища,
Національний університет “Львівська політехніка”*

ПРИНЦИПИ ТА ЗАСОБИ АРХІТЕКТУРИ В ТИПОЛОГІЇ ЛАНДШАФТНИХ ТЕАТРІВ УКРАЇНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Анотація. Стаття присвячена проблемам вивчення архітектурної типології ландшафтних театрів України з врахуванням змін, що відбулись в сценографії, технічних засобах та підходах у проектуванні культурно-видовищних закладів на відкритому просторі в зв'язку з впровадженням інноваційних мультимедійних технологій в театральну справу.

Ключові слова: ландшафтний театр, архітектурно-просторове середовище, архітектурна типологія, сцена, глядацький зал, мультимедійні технології.

Постановка проблеми. Автором встановлено, що проведені в ХХ ст. наукові дослідження не охоплювали всіх тенденцій в архітектурі ландшафтних театрів, а саме появи нових мультимедійних технологій, модерної трансформації сценічного простору під завдання, які сьогодні ставить перед архітекторами, дизайнерами, сценографами і театральними діячами при організації масових дійств “просто неба”. В результаті архітектурна типологія ландшафтних театрів оновила сучасними елементами, цікавими підходами до реалізації проектних рішень сценічно-глядацького простору в природному ландшафті або в історичному чи урбанізованому середовищі, де відбувається конкретна культурна подія.

Новизна та актуальність проведених автором наукових досліджень полягає в розробці вдосконаленої архітектурної типології ландшафтних театрів в сучасних кліматичних, демографічних та культурологічних умовах України з врахуванням інновацій науково-технічного процесу ХХІ ст., які зараз активно впроваджуються в театральну справу.

Завданням наукових досліджень було наступне:

- вивчити сучасні підходи до класифікації факторів, що формують оптимальний архітектурний образ театрів на відкритому просторі в ландшафтному середовищі;
- розробити оновлений перелік чинників, які впливають на вибір об'ємно-просторового вирішення ландшафтних театрів для різного функціонального призначення;

– запропонувати вдосконалену архітектурну типологію споруд ландшафтних театрів з врахуванням сучасних тенденцій, а саме в процесі організації предметно-просторового середовища культурно-видовищних та дозвіллевих закладів;

– дослідити генезу формування принципів архітектурної типології та використання засобів архітектури при проектуванні ландшафтних театрів в світі та в Україні.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Вперше архітектуру на відкритому просторі в світі почали детально досліджувати американські архітектори Ф.Ваух [1] та Ш.Чейні [2], естафету від яких прийняв російський вчений В.Биков [3] та його послідовниці М.Мосіна [4] та Є.Окунева [5]. В світовій антології вивчення розвитку відкритих театрів в ХХ ст. по праву фігурують: британська дослідниця Д.Менденхолл [6], режисер-постановник Б.Брехт, архітектор-футурист Ф.Кізлер, сценограф-практик М.Фішер та український театральний художник Є.Лисик.

Серед провідних українських дослідників театральної архітектури ХХ-ХХІ ст. чільне місце займають вчені В.Проскуряков [7], [8], В.Куцевич [9], А.Сафонов [10], А.Гриманов [11], які від архітектури мобільних театрів на відкритому просторі з новими типами збірно-розбірних сцен сягнули до проблематики розробки ландшафтних театрів на порушених територіях після техногенного впливу в Придніпров'ї та до проектування ландшафтних театрів в складних гірських умовах Криму.

Формулювання мети статті. Метою публікації є вивчення особливостей формування сучасної архітектурної типології та аналіз принципів і засобів архітектури, якими доцільно користуватись при проектуванні ландшафтних театрів в умовах сучасної України. При цьому вдосконалена архітектурна типологія ландшафтних театрів враховує специфіку кліматичних особливостей регіонів та підрайонів України та характеризується факторами, пов'язаними з використанням новітніх технічних засобів та мультимедійних інноваційних технологій ХХІ ст.

Виклад основного матеріалу. Новітні електронні технології сьогодення дозволяють в ландшафтних театрах: застосовувати якісний звуковий супровід на відкритому просторі; використовувати ефективно локальне або розсіяне освітлення сцени та залу; залучати різноманітні піротехнічні або маніпуляційні ефекти; впроваджувати цікаві сценографічні прийоми, що базуються на інноваційних технологіях для організації театралізованого дійства в існуючому

ландшафті в місці, обраному постановником та сценографом для проведення масового культурного заходу.

В Україні з давніх часів спостерігалась значна кількість масових заходів з костюмованими діями під час різноманітних релігійних свят. Хоча з плином часу кількість театралізованих видовищних заходів, що зараз безперервно відбуваються на теренах України значно збільшилась, але архітектурно-просторове середовище, в якому ці події організуються досі не завжди в повній мірі функціонально пристосовані для даного дійства.

На теперішній час в Україні відсутній комплексний підхід до процесу проектування сучасних ландшафтних театральних споруд. При цьому досі не відбулась чітка зміна уявлення стосовно використання такого терміну, як “зелений театр”, а безпосередньо ландшафтне середовище, ще до цих пір не сприймається, як один з основних компонентів, що створює театральний ансамбль, як цілісний архітектурний образ. На сьогоднішній день відсутнє ґрунтовно аргументоване тлумачення доцільності використання інноваційних технологій, які зможуть реально знівелювати стан “сезонності” відкритої театральної споруди. Цей факт практично дає можливість перетворити ландшафтний театр у культурно-видовищний та дозвіллевий заклад з цілорічним режимом роботи.

Характерно, що процес впровадження мультимедійних технологій та електронних технічних засобів для ландшафтних театрів відбувається на тлі суттєвої зміни кліматичних умов в Україні, який відбувається в зв'язку з глобальним потеплінням на планеті Земля. При цьому ландшафтний театр не втрачає своєї привабливості та функціональної приналежності при розташуванні споруди, як в урбанізованому чи історичному середовищі міста, так і в парковій частині передмістя або в рекреаційній зоні населеного пункту. Генеза ландшафтних театрів на теренах України та світу досліджена автором, свідчить про той факт, що театр “просто неба”, слід вважати, найбільш демократичним та популярним місцем для проведення різноманітних масових культурно-видовищних заходів. При цьому створення саме ландшафтних театрів є найбільш економічно обґрунтованим методом та бюджетним підходом до забезпечення все більш зростаючих культурних потреб населення України.

Всі досліджені автором чинники формування архітектурної типології ландшафтних театрів дають можливість систематизувати основні етапи проектування та вибору оптимальних об'ємно-просторових рішень при створенні культурно-видовищного об'єкту та дозвіллевого закладу на відкритому просторі.

Науково-технічний прогрес ХХІ ст. створює об'єктивні умови, що в даний час суттєво зростає інтерес до організації архітектурно-просторового

середовища в сучасних ландшафтних театрах, для яких характерне використання зелених насаджень та врахування особливостей наявного рельєфу за допомогою застосування нестандартних будівельно-конструктивних рішень елементів споруди.

Системний підхід до вибору оптимального об'ємно-просторового вирішення ландшафтного театру підкреслюється можливостями інноваційних технологій в процесі ефективного озвучування, організації освітлення, застосування віртуальних декорацій та використання новітніх сценографічних прийомів для організації яскравого театралізованого видовища на відкритому просторі.

В результаті проведених наукових досліджень на основі теоретичного аналізу літературних джерел та фахового анкетного опитування архітекторів-практиків і театральних діячів, а також в процесі реального проектування сценічно-театральних просторів автором була запропонована вдосконалена архітектурна типологія принципів та засобів архітектури ландшафтних театрів для сучасної України, що включає в собі твердження з попередніх пропозицій, наведених в публікації [12].

На рис.1 наведено алгоритм побудови структури, де представлено організацію архітектурно-просторового середовища для будь-якого культурно-видовищного та дозвіллевого закладу в умовах України сьогодення.

В разі використання, представленого на рис.1 алгоритму для створення концепції побудови ландшафтного театру при умові: відповідної місткості; місця проведення конкретного культурного заходу; вибору цільової аудиторії, що буде спостерігати за видовищем та існуючого ландшафтного середовища, в архітектора з'являються реальні можливості, які дають йому змогу запроектувати культурно-видовищний та дозвіллевий заклад із сучасним рівнем комфорту і максимально повним комплектом технічних засобів з арсеналу мультимедійних технологій XXI ст.

Власне запропонований автором комплексний підхід до формування принципів архітектури ландшафтних театрів в Україні дає можливість детально відслідкувати, як кожний з наведених на рис.1 базових факторів трансформує функціональне призначення, підсилює естетичну привабливість та гармонійно ув'язує поєднання навколишнього природного ландшафту з архітектурним образом театральної споруди на відкритому просторі.

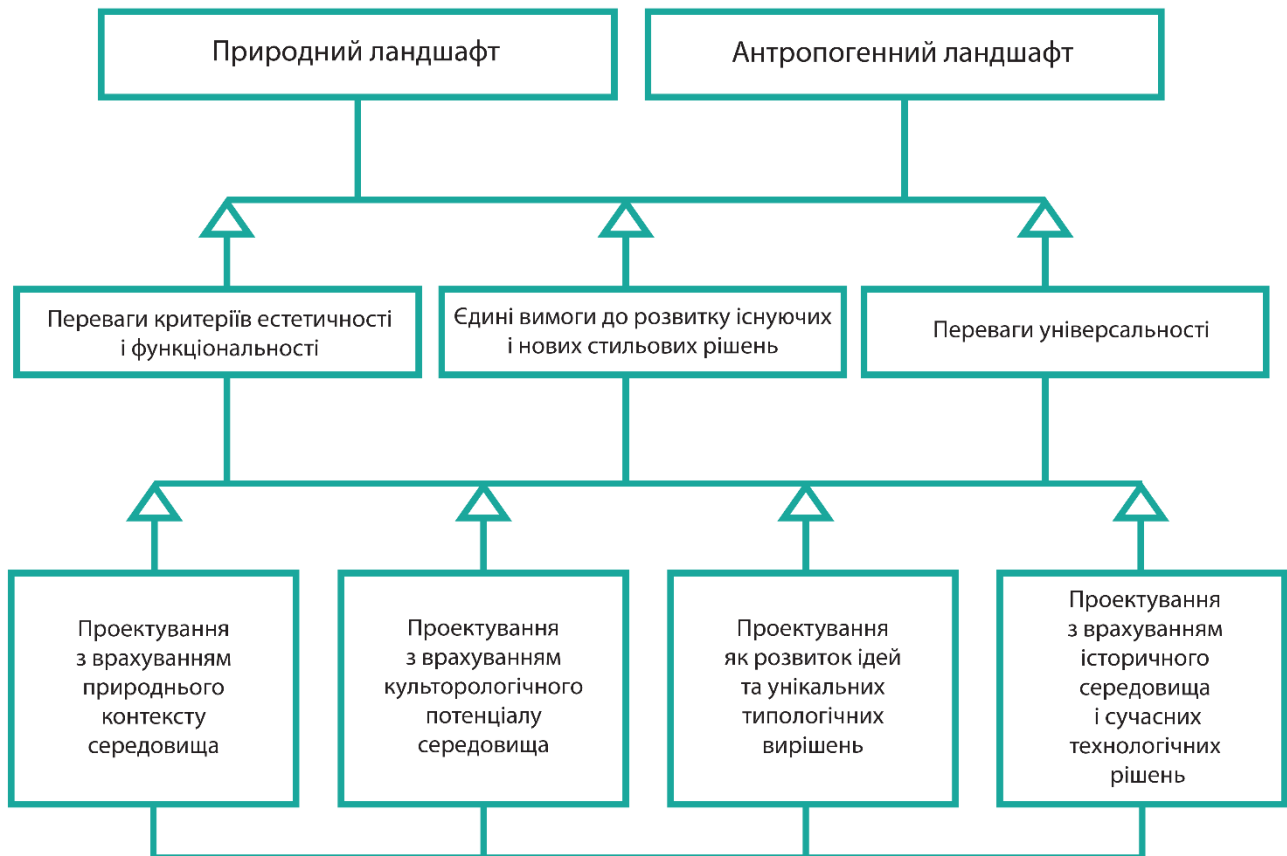

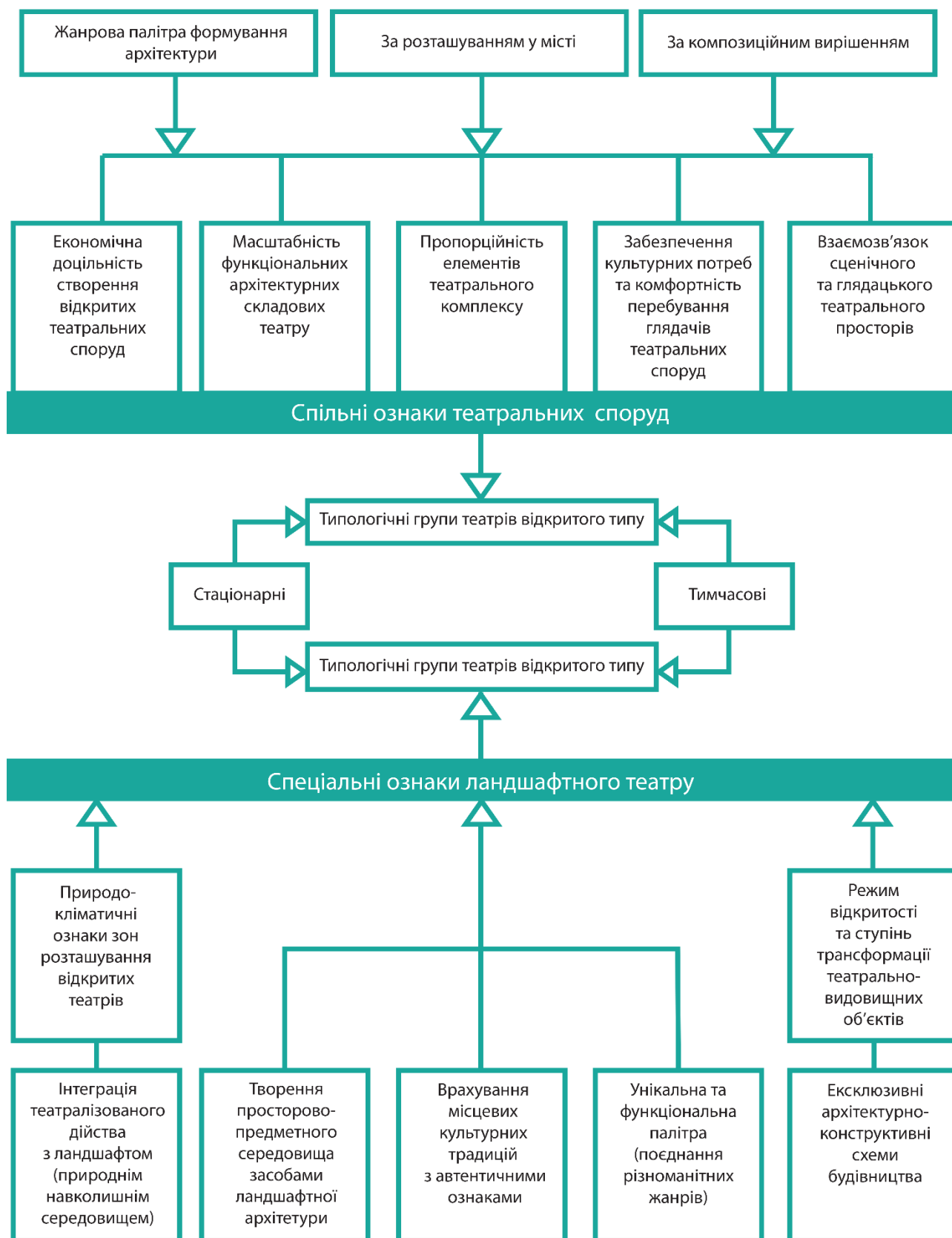
Рис.1. Алгоритм структурної побудови типології за організацією об'ємно-просторового середовища ландшафтного театру в Україні

На табл.1 наведено блок-схему формування типологічних принципів архітектури ландшафтних театрів для України сьогодення, згідно з якими, на думку автора, ефективно проектувати сучасні театральні-видовищні та дозвіллієві заклади на відкритому просторі. При цьому кожний з принципів, представлених в табл.1 несе конкретне змістове навантаження та охоплює критерії за якими можливо створити оптимальне архітектурно-просторове середовище, в якому відбуватиметься якісне театралізоване дійство “просто неба”.

Базуючись на досліджених автором принципах проектування ландшафтних театрів були запропоновані основні засоби архітектури, за допомогою яких, слід створювати проекти відкритих театрів сучасної України, а саме, при умові використання:

- 1) гармонійного синтезу природи, театрального дійства та гри акторів;
- 2) можливості проведення театралізованого видовища в різноманітних варіантах розташування;
- 3) застосування екологічних та бюджетних конструктивних матеріалів і виробів;

Принципи архітектурної типології ландшафтних театрів

- 4) створення комфортної та невимушеної атмосфери сприйняття театрального дійства “просто неба”;
- 5) включення обмеженої кількості функціональних приміщень в споруді театру;
- 6) при залученні ефективних архітектурно-конструктивних рішень споруди;
- 7) за рахунок інноваційних мультимедійних технологій в процесі театрального дійства;
- 8) інтегрування віртуальних декорацій, сучасного освітлення, звукового супроводу, новітніх прийомів сценографії та спеціальних ефектів в театральний процес.

Висновки. Ландшафтний театр в Україні сьогодення - це об’єктивна реальність, яку слід активно впроваджувати в концертно-театральну діяльність з врахуванням особливостей архітектурної типології споруд даної категорії та з використанням досліджених авторами принципів і засобів архітектури театрів на відкритому просторі. При цьому особливу роль в процесі проектування ландшафтних театрів в Україні ХХІ ст. мають відігравати інноваційні технології, які за рахунок сучасного освітлення, якісного звуку, яскравих спецефектів та креативної сценографії створюють на відкритому просторі незабутні театралізовані перформанси, в яких ландшафт та навколишні будівлі є невід’ємною складовою видовищного дійства.

Література

1. Waugh F.A. 1917. Outdoor theaters; the design, construction and use of open-air auditoriums. Boston: R.G.Badger, p.31-46.
2. Cheney Sh. 1918. The open-air theatre. New York: M.Kennerley, p.13-50.
3. Быков В.Е., 1954. Архитектура открытых театров. Москва: Гос. изд-во литературы по строительству и архитектуре, с.12-56.
4. Мосина М.А., 1985. Влияние климата на сеть летних театров и театральных зданий для них. Научный информационный сборник. “Сценическая Техника и Технология”, Серия: “Сценография и архитектура”, №2, с.19-21.
5. Окунева Э.И., Мосина М.А. 1981. О типологии летних зрелищных сооружений в парках (на примере ПКиОРСФСР). Научный информационный сборник “Сценическая Техника и Технология”. Серия: “Сценография и архитектура”, №3, с.13-17.
6. Mendenhall J.C. 2012. The dramatic landscape: articulating design criteria for outdoor theatre spaces. [online], p.36-48. Available at: https://getd.libs.uga.edu/pdfs/mendenhall_joanne_c_201205_mla.pdf [Accessed 21 January 2018].

7. Проскуряков В.І. 2004. Архітектура українського театру. Простір і дія: Монографія. 2-ге вид. Львів: Вид-во Нац. ун-ту “Львівська політехніка”, Вид-во “Срібне слово”, с.37-46.

8. Проскуряков В.І, Кубай Р.М., 1999. Мобільні збірно-розбірні сцени і конструкції для організації видовищ під час Гуцульського фестивалю у м.Надвірна. Вісник Державного університету “Львівська політехніка”. Львів: ДУ “ЛП”, №375, с.250-252.

9. Куцевич В.В., 2007. Еволюція формування об’єктів культури та дозвілля. Дослідницькі та науково-методичні праці “Українська академія мистецтв”. Київ: НАОМА. Вип.14, с.248-260.

10. Сафонов А.А., Сафонова А.А., 2009. Открытые театры, их типология и возможности использования в условиях Крыма. Збірник наукових праць “Будівництво та техногенна безпека”. Сімферополь: Національна академія природоохоронного та курортного будівництва. Вип.27, с.22-25.

11. Гриманов А.А., 2005. Использование нарушенных и неудобных земель при создании зеленых театров (открытых театров). Збір. наук. праць “Будівництво, матеріаловедення, машинобудування”. Дніпропетровськ: ПСАГА. Вип.32. Ч.2, с.153-159.

12. Проскуряков В.І., Гуменник І.В., 2014. Попередня пропозиція принципів архітектурної типології відкритих та “ландшафтних” театрів. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: “Архітектура”. Львів: НУ “ЛП”, № 793, с.94-101.

Аннотация. Стаття посвящена проблемам изучения архитектурной типологии ландшафтных театров Украины с учетом изменений, произошедших в сценографии, технических средствах и подходах в проектировании культурно-зрелищных учреждений на открытом пространстве в связи с внедрением инновационных мультимедийных технологий в театральное дело.

Ключевые слова: ландшафтный театр, архитектурно-пространственную среду, архитектурная типология, сцена, зрительный зал, мультимедийные технологии.

Annotation. The article is dedicated to the problems of studying the architectural typology of Ukrainian landscape theaters, with changes that took place in scenography, technical means and approaches in design cultural and entertainment facilities in the open space in connection with implementation of the innovative multimedia technologies in the theater sphere.

Key words: landscape theater, architectural and spatial environment, architectural typology, stage, auditorium, multimedia technologies.